

PRẢ - CHIẾC VÒNG TAY GIỮ NỀN NẾP TỘC NGƯỜI

NGUYỄN TIẾN DŨNG

Bảo tàng Tổng hợp Quảng Bình

Người Vân Kiều xưa nay tìm kiếm sự bình an và trường thọ cho cuộc đời mình trong hình thù thô tháp và có phần nặng nề nơi chiếc vòng tay Prả. Prả được gia công thủ công bởi nhiều chất liệu như bạc, đồng, nhôm, kẽm. Prả không tinh xảo, óng ánh bởi vẻ bề ngoài nhưng lại uy nghiêm, huyền bí trong sâu thẳm quan niệm tộc người. Từ nơi Prả, nề nếp tộc người được lưu giữ và tỏa lan. Prả vừa là bạn đồng hành của vui sướng, khổ đau trong cõi đời trần thế vừa là tín vật tâm linh, là chiếc “bùa hộ mệnh” không thể sẻ chia, hoán đổi.

Prả tựa vị thần bốn mạng nên khi tròn một tháng tuổi bé trai, bé gái Vân Kiều được cha mẹ trao cho chiếc vòng tay bằng một nghi lễ giản đơn. Kể từ thời điểm đó, người lớn có nhiệm vụ giữ gìn cẩn thận chiếc Prả để khi con cái lớn lên chính họ cũng là người trực tiếp đeo vòng vào tay cho chúng. Nhà nào sinh bé trai sẽ phải sắm thêm một chiếc Prả nữa để làm của hồi môn cho con cưới vợ mai này.

Tùy điều kiện từng gia đình mà chú rể có được chiếc vòng bạc hay dấu đó là chiếc vòng nhôm trao cho cô dâu trong ngày cưới đi nữa thì người Vân Kiều vẫn xác tín lễ vật ấy chính là tặng phẩm chúc phúc cao sang nhất mà cô dâu nhận được trong ngày về nhà chồng. Bởi thế câu cửa miệng mà các bà mẹ Vân Kiều dạy con gái là hãy suy nghĩ thật chính chắn khi nhận Prả từ tay bạn trai, bởi kể từ phút giây đó cô thiếu nữ được xem như hoa đã có chủ. Buông lời hay giả dối khi đã trót thề nguyện

với Prả sẽ khiến thần linh nổi giận và giáng phạt lúc nào không hay.

Khi nhắm mắt xuôi tay, chiếc vòng tay vẫn sẽ đồng hành với người xấu số sang tận bên kia thế giới. Giải thích phong tục này, người Vân Kiều cho rằng, Prả đại diện cho công phúc và lòng nhân ái của con người ở trần thế nên cũng sẽ mang đến an lạc cho người đã khuất ở kiếp sau. Người ở lại sẽ tiếp tục di nguyện và trao truyền tín ngưỡng tốt đẹp về Prả cho con cháu và đồng tộc xung quanh.

Thông thường, người con trai không rượu chè, tệ nạn, có uy tín nhất trong gia đình sẽ được dòng họ trao cho quyền cất giữ số vòng tay mà cha mẹ hay người đã khuất để lại ngoài chiếc vòng đã mai táng. Nhưng muốn trao chiếc vòng tay mỗi dịp đưa bé chẵn tháng, ngày con cháu thành hôn, hay khi để ai tiếp cận Prả cũng phải được sự đồng ý của tất cả thành viên trong họ tộc. Prả không chỉ gieo vào tâm trí người Vân Kiều giống mầm của may lành, ầm no mà vòng thiêng này còn giúp đồng bào giữ gìn được sự hòa thuận, kính trên nhường dưới.

Prả sở hữu thứ hồn vía mãnh liệt có thể mang lại cho chủ nhân sức khỏe và cả sang quyền nên người Vân Kiều ít khi gỡ bỏ chiếc vòng tay ấy ra khỏi người. Nếu Prả bị mất đi với họ là một tai họa. Ngay việc đưa Prả đi cho người khác mượn hay làm mẻ rạn Prả cũng là điều tối kỵ. Người nào không may mắc phải một trong những điều không nên đó thì phải lập tức làm lễ cúng để báo cáo với thần linh và

xin gia công mới chiếc vòng tay nắm giữ vận mệnh cuộc đời họ để tai ương sẽ không giáng xuống và no ấm, yên bề lại trở về.

Prả là thứ trang sức quý giá của người Vân Kiều và nó càng quý giá hơn khi đó là chiếc vòng tay được làm bằng bạc. Ngày trước, hễ ai là người Vân Kiều đều được sở hữu một chiếc Prả. Theo tục lệ thì nhà có con trai đi hỏi vợ phải có Prả để làm của hồi môn cho nhà gái. Vậy nên, chàng trai nào may mắn sở hữu được một chiếc Prả bằng bạc nhẫn nhụi, trắng sáng thì có rất nhiều lợi thế trên bước đường tìm gặp ý trung nhân. Tuy vậy, các già làng Vân Kiều cho rằng, Prả được trân quý bởi đáng vẻ trong sáng và sức mạnh tinh thần lớn lao chứ không phải là thứ để trưng diện, so bì nên Prả bạc hay nhôm cũng đều có giá trị như nhau trước mặt thần linh.

Chiến tranh, thiên tai và đòi hỏi áo cơm khiến những chiếc Prả được đồng bào hết sức nâng niu lần lượt bị thất lạc và phần nhiều bị bán đi để đổi lấy của ăn nuôi sống bản thân nên Prả xuất hiện ngày càng ít đi trên đôi tay của người Vân Kiều. Nhưng không vì thế mà con cháu Vân Kiều đánh mất đi nhận thức về vẻ đẹp mang tính biểu tượng của Prả, chiếc vòng đầy linh thiêng và quyền uy gắn liền với thịnh suy tộc người. Ngày nay, nhà nào may mắn sở hữu được những chiếc Prả thì các bà, các mẹ, các em gái Vân Kiều vẫn trưng diện Prả trên tay còn hầu như đàn ông Vân Kiều không đeo Prả nữa.

Được hỏi thì đa số họ trả lời rằng cảm thấy

Cụ bà Vân Kiều đeo chiếc Prả trên tay

Ảnh: T.D

vướng víu trong cày cuốc, săn bắt nên gửi lại cho mẹ, vợ cất giữ chờ đến dịp lễ tết họ lại đeo vào để lấy làm tự hào. Nhà nào có điều kiện thì vẫn được phép đem trâu, lúa, tiền bạc để sở hữu một chiếc vòng may mắn từ những hộ gia đình đang cất giữ Prả với số lượng nhiều, nhưng việc trao đổi cũng chỉ diễn ra trong bà con huyết thống mà thôi. Nếu không thì cha mẹ đành phải thiệt thòi với con cái nhưng khi nhà nào có việc chẵn tháng, cưới xin và không may có người qua đời thì hộ đó sẽ phải đi mượn Prả để chu toàn lễ nghi của cha ông và nhất là để làm đẹp lòng thần linh.

Người Vân Kiều có tâm lòng trong trắng và hào sảng. Họ luôn san sẻ điều may mắn và chấp nhận phần thua thiệt để chung chia buồn vui với đồng loại. Là khách vãng lai, nếu muốn ai ai cũng sẽ được đồng bào niềm nở kể cho nghe về những chuyện tình son sắt, thủy chung mà chiếc Prả luôn là tín vật trung gian kết ước. Bởi thế, Prả được xem là sinh lễ giá trị nhất mà người Vân Kiều có được để giữ gìn nề nếp tộc người ■